

INDIÁNAK FÖLD ALATT ÉPÜLT TEMPLOMAI

(A Katholikus Hitterjesztés Lapjai 1889. április. VIII. évfolyam, 4. füzet, 61. oldal)

Indiának építményei közül legnagyobb ámulatba ejtik az idegent ama pogány templomok, melyek névtelen fáradsággal a sziklák mélyébe vannak vésvé. Eredeti maga az eszme, meglep az üregeknek száma és terjedelme, csodáljuk a merészséget is háttérbe szorító fáradságot. A falak díszítményei arról tanúskodnak, hogy ilyen faragványokat csak a műveltségnek magasabb fokára emelkedett nép hozhatott létre.

Eme különleges épületeknek állítólagos régiségét is fegyverül szeretik vallásunk ellenei használni, azt állítván, hogy Brahmá hitregéje régibb is, különb is, mint a ker. vallás, sőt mint Mózes könyvei. E cikknek írója (Mélt. Ft. Laouean érsek Pondichériban) leginkább eme körülmény miatt vette szemügyre a kőfejtés csodáit, és a helyszínén győződött meg arról, hogy eme templomok mesés régisége csak mese.

Ilyen építmények leginkább Indiának csak Dékhán nevű déli felében vannak, Hindosztán és Bengáliában nincs egy sem. Fontos körülmény ez, mert az „árja”, vagyis bráhmin népfaj mint hódító éppen Hindosztán és Bengáliában telepedett meg;⁴⁹ ennél fogva a föld alatt levő templomok nem egykorúak a bráhmin vallás kezdetével, hanem abban az időben keletkeztek, midőn a bráhminok ellen megindította a harcot Buddha és a „dzsáina” felekezet. (Ember legyen, aki India 30 millió istene és néhány ezer felekezete között eligazodik. Nem az unatja meg ezt a munkát, hogy fárasztó, hanem az anyag oly szennyes, oly mocskos, hogy a szemérem föllázad ellene. A „dzsáina” felekezet akkor támadt, midőn a bráhminok meghonosítani kezdték Bráhma, Visnu és Síva imádását. A szóbeli vitatkozást öldöklő harc váltotta föl, melyben a „dzsáina” felekezet húzta a rövidebbet, de egészen nem veszett ki ma sem. A felekezet „digambara” és „szvétambara” pártra szakadt. Digambara annyi mint: levegőbe öltözött vagyis mezítelen; szvétambara pedig: fehérbe öltözött. Ma a „digambara” is ruhát visel. A mezítelenül élő digambara rend tagjai Síva imádói, tehát csak nevek azonos a „dzsáina” felekezet egyik ágáéval. – A lap szerk.) Legtöbb van a Dékán éjszakkeleti részében és Bombay vidékének porhanyós hegyei között; Pondichiéri és Madrasz környékén kevesebbet találunk.

Öt csoportba szokás osztani a földalatti építményeket. Az elsőbe tartoznak a „vihára” név alatt ismeretes üregek, melyek lakásul szolgáltak a remetéknél. Mások Buddha tiszteletét hirdető boltíves templomok. A harma-

⁴⁹ Az árja szó a hindu társadalom mindazon tagjára utal, akik a vámsrama rendszerben (a négy társadalmi rend valamelyikében) éltek. Maga a fogalom azonban nem szociológiai eredetű. Ezt a kifejezést a vallásos hagyomány többnyire lelki töltéssel használja az olyan emberekre, akik „ismerik az élet magasabb rendű értelmét”.

dik csoportot bráhmín imolák képezik Siva és a „linga” tiszteletére (A „linga” vagy „lingam” bálványozása rokon a görögök „phallus” tiszteletével: ha egyéb bizonyítékunk nem volna, a „linga” ocsmány szemérmertlensége tagadhatatlanná teszi, hogy az ipar és művészet magas fokán álló népet sem tartja vissza a becstelenségtől a vallás nélkül való műveltség. Afrikának vadnépei kegyetlenek, durvák, de az emberevő néger tisztesség dolgában fölötte áll a selyembe öltözött, ékszerek alatt roskadozó hindunak, aki a „linga” előtt áldozatot mutat be.)⁵⁰. A negyedikbe pagoda alakra öblösített bevájások tartoznak, és bráhmín jelleggel bírnak. Az ötödik csoport képviseli a „dzsáina” felekezetet, mert erre vallanak az itt levő óriásnagyszobrok.

De ez az osztályozás kivételeket is ismer, mert vannak olyan templomok is, melyek vegyesen tartalmaznak bráhmín, buddha és dzsáina jelvényeket. Ebből az következik, hogy ugyanazt a helyiséget egymás után bírta a három felekezet, és mindegyik hagyott benne emléket.

Bevezető megjegyzésünk után vegyük sorra az egyes helyeket.

1. *Elefanta.*

Elefanta kisdud sziget Bombay belső részében, egy mérföldre a várostól. A hinduknál Gorapuri, portugál nyelven Elefanta a neve. Volt ugyanis a sziget déli részében egy kőből nagyolt elefánt, melyet azonban az idő viszontagsága jóformán kivetkőztetett alakjából. Az 5-6 mérföld területű szigeten két hegy emelkedik oly közel egymáshoz, hogy köztük csak szűk völgy fekszik. Egyiknek oldalán van a bemenet a sziklába véssett hírneves templomba. Gránit lépcsők vezetnek föl a bejáratához, a templom három külön üregből áll. A legnagyobb 130 láb hosszú, 133 láb széles és 20 láb magas. Boltozata 26 vastag oszlopon nyugszik; ezekből néhány összeroskadt, illetőleg talpai elmorzsolódtak a sós nedvesség által. Boltozat, padló, oldalfalak, oszlopok és faragványok ugyanabból a kőzetből valók. A falakat dombor vésések ékesítik, és művészi kezekre vallanak. Nagyobb részök sokat szenvedett az idők viszontagsága, a nedves levegő és az emlékgyűjtő látogatók kíméletlensége által.

⁵⁰ Siva feladata a teremtés folyamán „megtermékenyíteni” az anyagi energiát (Máyá) az élőlényekkel, azok sorsával és az idővel. Ez tulajdonképpen az élőlények beinjektálása az anyagi világba. Ezt a folyamatot (Siva és a nőnemű jelleggel rendelkező anyagi energia kapcsolatát) nem szabad közönséges érzéki, szexuális jellegű kapcsolatként felfogni, mint ahogy azt néhányan teszik, de ahogy a hatás mindig tartalmazza az ok jellemvonásait, nem meglepő, hogy az élőlények szexualitása Siva és Máya kapcsolatában gyökerezik. Siva és Máya egyesülése (aminek tényét az anyagi világban *Siva-lingamként* tisztelik) a hindu szentírások szerint tulajdonképpen az anyag princípiumának elsődleges megnyilvánulása.

A középső részén óriás „trimurti” szobor domborodik ki a sziklából. (Képtelenség volt arra szót is vesztegetni, hogy a hindu „trimurti”, vagyis háromság (Bráhma, Síva, Visnu) párja vagy hasonlata a Szentháromság titkának. A hindu hitrege szerint Brahmát, Visnut és Sivát nemzette Bráhma a legfelsőbb lény és Mayá (képzelem). Mások azt állítják, hogy Adi-Szakti (az öserő) szülte őket. A három istent külön is ábrázolják; ha egy testben, de három fejjel ábrázoltatnak, akkor „trimurti” a nevök. Különös dolog, hogy Brahmá volna köztök az első, de éppen neki nincsenek imádói; a bráhminok egyik része Visnu, a másik Sivának imádója. Téves fölfogás, mintha a hinduk egy hiten volnának, vagy a bráhminok a papi-osztályt képeznék. Síva és Visnu hívei utálják, üldözik egymást, csak a ker. vallás ellen fognak kezét. Mindkét felekezetnek hívei meghajolnak „szvámi” vagy „guru” nevű papjaik tekintélye előtt. A „szániásszi” cím nem papi foglalkozást, hanem a hindu tökéletesség legmagasabb fokát jelenti. [...] Imáinak elmormolásához antilop bőrre ül. Nyakában három golyó-füzér; előtte ezüst tányéron ezüst pohár ezüst kanállal, hogy imaközben ajkait megnedvesítse; jobbján a „Védák” könyve és két csuporban szent víz. A golyó-füzér arra kell, hogy bizonyosan elmondja naponként a köteles imát. A szent víz mosakodásra való neki napjában három ízben. Homloka téhen trágya porából készült sárral van vonalazva.) Középen a teremtő Bráhma; jobbján az életető Visnu, balról a romboló Síva. [...] Síva szemüveges-kígyót⁵¹ tart kezében, fejére pedig koponya és csecsemő van vésve.

Az egyik mellékhajó mélyén, a „trimurti” szobortól jobbra bő köpenyben álló szobor van, melynek jobboldala férfiút, bal fele asszonyt ábrázol. Síva és Párvati ez, kik együtt ábrázolják a „Viradzs” néven képzelt asszonyszülte embert. A „Viradzs”-tól jobbra, kevéssel magasabban, lótuszvirágon keresztbe tett lábakkal ül egy négyképű Bráhma; balra Visnu ül a Garuda sas hátán. Brahmá mögött elefánton látni Indrát és Indránit, fölöttök pedig tárgyért tartó nőalakot.

A „trimurti” másik oldalán egy-egy szobor ábrázolja Sivát és Parvatit, mint férfit és asszonyt. Vállaikon és fejeik között szemüveges-kígyó gyűrűdik, szájában narancs vagy gránátalmához hasonlító gyümölcsöt tartva. Ez a két szobor az első ember teremtését adja elő, amint az Manu könyvében olvasható. „A legelső lény kettéosztván magát, fele férfi, fele asszony lett; egyesítvén két felét, nemzette az első „asszonyszülte” embert (Viradzs). Akit az isteni „Viradzs” önmaga nemzett, az én, Manu vagyok, a gondolkodó lény.”

Torz utánzása ez annak, amit a Szentírás az első emberpár teremtéséről mond: „És teremté Isten az embert az ő képére, férfiúvá és asszonynyá teremté őket.” (Móz. I. 1. 27.)

Eme szobrokon kívül vannak még mások is, de jelentőségüket megállapítani ma már senki sem képes; némelyiknek töredékei a padlón hevernek, egyes részeket az idő és nedvesség elpusztított. Az oszlopok néhány a bol-

---

⁵¹ Kobrát

tozatról lóg, hiányzik talpa, faragványi tönkre mentek. Mindamellett kétségtelen, hogy az egyik szobor Buddhát ábrázolja; más jelek ismét amellet tanúskodnak, hogy a „dzsáina” felekezet is vésett itt emlékeket kőbe. Eszerint ez a nevezetes építmény látta falai között Indiának három vallását, vagyis templomul szolgált Bráhma, Buddha és a „dzsáina” felekezet híveinek.

Tekintve a művészi munkát és a kemény anyagot, évekbe került e művek elkészítése; csak hírneves templomra pazarolhattak a készítők ennyi erőt és költséget. És mégis, ma és már régibb időtől fogva a hinduk sem templomnak nem használják, sem iránta érdeklődést nem mutatnak. Különben ezt a sorsot osztják egyéb földalatti templomok is, amiből azt következtetjük, hogy a nép irántok nagy kegyeletet azelőtt sem tanúsított.

Arról sem fölirat, sem hagyomány nem beszél, hogy mikor? Mely nép? Mely uralkodóház alatt készült ez az óriási munka? Mindent számításba véve, legfeljebb Kr. sz. u. a IX. századból való.

2. Ellora.

Ellora város földalatti templomai a közel hegybe vannak mélyesztve. A környék lakosai szerint 7950 év előtt készültek Ilu radsa, Elliszpur fejedelme alatt. Csakhogy a mohamedánok évkönyvei szerint maga Ellora város Kr. sz. u. 900 évvel épült Ilu radsa alatt, aki a földalatti templomokat is készítette. Mérföldnyi területen húzódnak a folyosók által összekötött termek és szentélyek. Két bejáratuk van a hegynek ellenkező két oldalán [...].

A „Kailásza” (Síva paradicsoma) nevű főterem 247 láb mély, 150 láb széles és 100 láb magas. Egy másik helyiség 142 láb hosszú és 60 láb széles. Ámulat vesz erőt az emberen, midőn ezt az óriásoknak erejét igénylő munkát meglátja; a képzelem lemond annak kiszámításáról, mennyi idő alatt készülhetett el. Az kétségtelen, hogy vallási érzelem acélozta meg az építők akaratát, a munkások kezeit, de azt itt is oly kevéssé lehet eldönteni, mint Elefantánál, melyik felekezet hozta létre. Faragványos díszítvényei tartozhattak Brahmá vagy Buddha tiszteletéhez, de származhatnak a „dzsáina” felekezettől is. Ma e három felekezetnek egyike sem vallja sajátjának e szentélyeket.

Az egyik boltíves teremben óriás Buddha szobor áll, hat kisebb üregben fölös számban domborodnak ugyancsak Buddhának kisebb szobrai. A bráhminoktól eredő helyiségekben Síva és Párvati szobrai szerepelnek. A Buddha imádóinak tulajdonított szentélyekben mezítelen szobrok állanak, holott Buddha hívei következetesen mellőzik a ruhátlan alakokat. Ez a kö-

vetkezetlenség a tudós kutató előtt nagyon fontos, mert annak bizonyítéka, hogy a földalatti templomok nem oly ősi, mint a ker. vallás ellenei állítják. És csakugyan Buddha követői a Vindhia hegy déli felében csak Aszoka fejedelem napjaiban jelentek meg és foglaltak szilárd állást (III. század Kr. sz. e.). A „dzsáina” felekezet pedig innét csak Kr. sz. u. a hatodik vagy hetedik században szorította ki Buddha híveit. A bráhmínok az előbbi két pártnak legyőzése után, tehát a VII. századnál később vergődtek itt uralomra.

3. Karli.

Karli szikla-épületei Puna várostól 30 mérföldre lappangnak. A nagyszámú üregek némelyike templomnak, a többi lakásul készült ama remetéknak, akik a templomi szolgálatot voltak végzendők. Egyáltalában nem található semmi olyan jel, melyből következtetni lehetne, hogy valaha e szobákban és fürkékben laktak volna; pedig vannak itt kamarák az élelem elhelyezésére, valamint ciszternák is víznek.

A főtemplom boltíves; két rend oszlop három hajóra szeli. Hossza 126, szélessége 46 láb. Az ívezet dongái között levő fa-támok meglehetősen épek, ami arra vall, hogy ez az építkezés nem ősrégi. Bálvány-szobor vagy egyéb vallási jelvény nincs benne, ha nem vesszük ilyeneknek a hinduk kedvenc napernyőit. A bejárat előtt álló kőoszlop tetejére három oroszlán van faragva [...]. A tágas előcsarnokban elefánt-szobrok állnak; mindegyiket csatlós vezet, az állat hátán levő hintóban két személy ül. A bejárat külső falából mezítelen emberek domborodnak ki, vegyest férfiak és nők. Mindez műértő kezek munkája.

A Káli területén lévő összes földalatti helyiségekben vannak föliratok „páli” nyelven, vagyis a hindu vallásiratok nyelvén. E föliratok némelyek szerint Kr. sz. e. 543-ban, mások szerint Kr. sz. u. 176-ban készültek. Az első vélemény téves. Buddha Kr. sz. e. 543 körül halt meg, abba pedig idő telt, míg tanítása India eme részébe elhatott. A föliratok említik Vijaja és Garia fejedelmeket, tehát olyan uralkodókat, akik Kr. sz. u. az első és második században éltek.

4. Nasszik.

Bombay és Ágra között is vannak földalatti épületek Nasszik vidékén. Kúpalakú egyes hegynék közép magasságában fekszenek. Szám szerint 25 mélyedés van itt. Közös folyosóról léphetni az egyes termek és szentélyek-

be, de egyikből a másikba nincs bejárat. Legrégibbek a keleti oldalon levők; kisdud négyyszög üregek ezek, melyeket kontár munkások nagyoltak ki. A nyílással szemközt mindegyikben van a falból kidomborítva európai módon ülő alak, melynek lábai a földön, kezei a térdeken pihennek. Az oldalfalakon jobbra is, balról is van egy-egy dombormű, de ezek az alakok hindu módra, vagyis lábszáraikon guggolva ülnek. A mellen keresztben hordott zsinór jelzi, hogy bráhmínokat ábrázolnak; a termek szögleteiben nőket és gyermekeket ábrázoló kis szobrocskák vannak. Fölületes látogatók az ülő szobrokat Buddha képeinek nézték, holott ez alakok fejedelmeket, az apró szobrocskák nejeiket és gyermekeiket ábrázolják.

A vallási jellegű üregek között első helyen érdemel említést egy boltíves, három hajóra osztott templom, melynek belső vége félköralak; a középhajó végén áll egy otromba nagy „linga”. Sivát tisztelték itt. Érdekes a mélyedések közül két nagyobb terem; oszlop nincs bennök, de van előszobájok. A termék mélyén egy-egy kisdud szentély van a sziklába vágva. Az oldalfalakon van a bejárat a remeték apró szobácaikába; mindegyikben látható a kőbe vésett ágy, illetőleg fekhely. Kétségtelen tény azonban, hogy remeték itt sem laktak soha.

Találunk itt félig kész üregeket is. A munkát félbe akkor hagyhatták a hinduk, mikor a mohamedán hódítók leigázták Indiát.

5. Adzsanta.

Adzsanta város környékén, a Tapti folyó közelében is vannak földalatti építmények hírneves faragványokkal. Számuk 27-re rúg; ebből 22 remeték lakása volt, 5 pedig templom. Utóbbiak fölszerelése arra vall, hogy itt Buddha tisztelői végezték imáikat.

Ami faragványt itt látunk, az mind művészi munka. Vannak köztök Buddha nevezetes híveinek szobrai, mások a népeletből egyes mozzanatokot p. o. házasságot, körmenetet, játékot stb. ábrázolnak. Föltűnő, hogy a csoportok alakjain öltözet, mozdulat stb. tekintetében nincs semmi illetlen, semmi szemsértő, holott másutt az ilyen jelenetek fajtalanok, undorító. Az alakok öltözete éppen olyan, mint ahogyan azt régi okmányokban leírva olvassuk: a derék körül térdig érő golycs, a test felső részét eltakaró kendő.

6. Mahabalipuram (hét pagoda).

Madrasz és Pondichéri között a tengerparton egy csoport pagoda áll. Annyiban különböznek az eddig említett építményektől, hogy nem a föld alatt vannak, hanem szabadon állnak, de sziklából vágattak ki. Másik nevezetességük, hogy falaikon és közelökben figyelemre méltó faragványokat szemlélünk. A „Mahabalipuram” nevet ez a hely a hindu regék Bali óriástól nyerte, aki itt várost épített: mások szerint a kérdéses Bali nem óriás, hanem fia volt Kirina szörnynek, és oroszlán képében Visnu által itt megöletett. A lakosok Mavellipuram, az európaiak „hét pagoda” néven ismerik ezt a helyet, mert valaha hét pagoda állt itt, de négy áldozatul esett a tenger hullámainak.⁵²

Visnu tiszteletére épültek, de Síva imádói is ékesíték egyikét jelvénynyel.⁵³

A legjelesebb pagoda boltívét oszlopok tartják, melyeknek alsó végei egy-egy ülő tigris hátára látszanak nehezedni. Az oldalfalak egyikére Visnu következő regéje van vésvé. Visnu mint törpe arra kérte Bali óriást, adjon neki annyi földet, amekkorát három lépéssel megléphet törpe létére. Amint megkapta erre az engedélyt, törpéből óriássá változott: egy lépéssel átlépte a földet, másikkal az alvilágot, harmadikkal az eget. Valószínűleg ez a dombormű termette azt a regét, hogy Bali óriás alapította Mahabalipuram várost, és tette egy nagy birodalom székhelyévé. Egy másik templom domborműve Visnu feleségét, Laksmi⁵⁴ ábrázolja, amint fürdik: szolgálók vizet hoznak, a vizet elefántok felszürcsölik, és ormányaikból hintik az istennő fejére.

Figyelmet kelt az az óriásnagy kögolyó, mely szikla-síkon pihen. A rege szerint ez a gömb vajból volt, de Krisna (Visnu) kővé változtatta. Közelében a gömbölyű mélyedésről a bráhminok azt regélik, hogy ebben köpülték azt a nagy darab vajjat.

Mahabalipuram romjai között is áll egy kiseded, de ízléses pagoda kifaragva egy szál kőből. Alatta egy üregben áll Visnu szobra, mely a bálványt szemüveges-kígyón fekvé ábrázolja; a kígyónak hét feje napernyőt képez Visnu fölött; lábainál két alak áll, egyik botot emel, mintegy védve a bálványt

---

⁵² A három templom közül ma már csak egyetlen áll a tengeröbölben, a többi a tenger pusztító munkájának esett áldozatul.

⁵³ Síva önálló, kultuszszerű imádata mellett Visnu egyik legkiválóbb híveként is számon tartják. Az indiai Visnu templomok szomszédságában felállított szentélyekben a templom védelmezőjeként tisztelik őt. Ezen okoknál fogva a Visnu hívők még ma sem mulasztják el tiszteletüket felajánlani Sívának, aki szentírásaik tanúsága szerint segít a híveknek Visnu odaadó szolgálatának elérésében. Így nem is csoda, hogy egy templomban egyszerre találjuk meg Síva és Visnu imádatának jeleit.

⁵⁴ Laksmi, a szerencse istennője.

szendergését. Eme csoport átellenében látni Síva feleségét, Durgát, amint oroszlánon ülve megtámadja a bivalyfejű Yem Razsa óriást. Az istennő deli alakja éles ellentétet képez vad és szilaj ellenségének visszataszító külsejével. Ez a Durgá mint faragvány egyik gyöngye az indiai szobrászatnak.

A monda szerint Brahmá jobbjának kisujjából született Daksa nevű fia; ennek 60 leánya volt, kik közül Durgá férjhez ment Sivához, aki akkor Száti nevet viselt. Daksa annyira megvetette vejét, Sívát, hogy leánya, Durgá bánatában meghalt. Másodszor mint a Himalája hegy és Ménáka leánya született, és Párvati, azaz hegylakó lett a neve. Hogy magára vonja Síva figyelmét, fölötte szigorú életet élt, amiért Uma, vagyis „vezeklő” nevet is visel. A Durgá név emléke ama győzelemnek, melyet Durgá óriás fölött aratott. Káli, azaz „fekete” név alatt a vérontás, háború, bosszúállás és halálnak rettegett istennője. Tíz kézzel ábrázolják, melyekben különféle fegyvereket tart.

Valamivel távolabb, szemben a tengerrel áll egy roppant sziklafal, mely tele van domborművekkel. A faragványok között vannak csinosak is, de legszebb egy életnagyságú nőstény elefánt két bornyával [...].

Innét másfél mérföldnyire pálmák csoportja között hever néhány szikla tömb, melyekből némelyiket templommá, másokat elefánt vagy oroszlánná idomított át a véső. Itt az a föltűnő, hogy a faragók nem fejezték be munkájukat [...].

(Mavellipuram bráhmínjai azt regélik, hogy ezer év előtt Éjszak-India valamelyik hercege a Mahabalipuram mellett látható épületekhez hasonlókat akart készíttetni. Ámde a képfaragók és kőművesek többet kértek, mint amennyit a herceg fizetni hajlandó volt. Midőn a munkásokat kényszeríteni akarta, a 4000 főre rúgó népség megszökött, és Mahabalipuram közelében telepedett le. Öt év alatt készíték el, ami faragvány Mahabalipuram mellett ma található. A herceg kipuhatólván, hol telepedtek le, visszahívta őket, megígérvén nekik az általok követelt fizetést. A faragók és kőművesek visszatértek, befejezetlenül hagyván Mahabalipuram mellett a munkát. A néphagyomány csak mint kerek számot említi az ezer évet, mert a kérdéses faragványok legfeljebb Kr. sz. u. a XI. vagy XII. századból valók.)⁵⁵

Pondichéri és Gingi között is van két üreg; az egyik oszlopos terem, a másik imahely, melyben „linga” szobor áll.

Földalatti építmények vannak Arkot vidékén is, de itt a faragványok művészi becsesel nem bírnak.

---

⁵⁵ A tudomány mai állása szerint a templomok és egyéb faragványok a Kr.sz.u. a VI-IX. században készültek.